

Vuoigatvuohtaministeriija

DIEHTU RIIKKOSA OAFFARA VUOIGATVUODAIN

Dán brošyrii leat čohkken áššiid, main rihkkosa oaffariin lea vuoigatvuođa oažžut virgeoapmahaččain dieđu. Dieđut sáhttet molsašuddat oaffara dárbbuid, persovnnalaš diliid ja rihkkosa oaffariid luonddu mielde. Oktavuodadieđut ja liŋkkat lassidieđuide leat dán brošyra loahpas.

1. Rihkusalmmuhusa dahkan

Lea dehálaš, ahte rihkkosa oaffar almmuha bolesii rihkkosis. Almmuhus galgá dahkkot nu jođánit go vejolaš, vai rihkkosa lea álkit čielggadit. Maiddái vahátbuhtadusa oažžun sáhttá gáibidit, ahte rihkusalmmuhus lea dahkkon. Almmuhusa sáhttá dahkat ovdamearkan bolesii rihkusbáikkis, dahje bolesstašuvnnas fitnamiin sihke smávit rihkosiin maiddái internehtas ja telefovnain. Oaffaris lea vuoigatvuohta oažžut virggálaš duođaštusa rihkusalmmuhusas, man lea dahkan

2. Doarjja rihkkosa oaffarii

Rihkkosa oaffar sáhttá dárbbasit doaktára veahki dahje eará sosiála- ja dearvvašvuođafuolahusa bálvalusaid, dego sosiálafávttá, buohcceviessodivššu sihke fysalaš ja psyhkalaš veajuiduhttima. Oaffar sáhttá geavahit dáid bálvalusaid seammá eavttuiguin dego eará kundarat.

Máŋggat organisašuvnnat fállat rihkkosa oaffariidda doarjaga, rávvema ja bagadallama. Rihkusoaffarfávttá addá buotlágan rihkosiidda ja rihkusproseassaide gullelaš veahki ja oaffara vuoigatvuođaid dáfus dehálaš rávvema. Lagašgaskavuodaillásteami oaffarat sáhttet oažžut dorvvu ja doarjaga dorvoruovttuin, ja veahki lea fállamis maiddái telefon- ja rabasbálvalussan. Muhtun báikegottiin lea fállajuvvon sierradoarjja seksuálarihkkosa oaffariidda ja nissoniidda, geain lea sisafárreheaddji duogáš. Olmmošgávppi oaffariidda lea sierra veahkkevuogádat, maiddái sii sáhttet beassat dihto eavttuiguin. Jus oaffar addá lobi, boles dahje eará ovdadutkaneiseváldi sáhttá gaskkustit su oktavuodadieđuid doarjjabálvalussii, gos váldet sutnje oktavuoda.

Oaffar sáhttá ávkkástallat doarjjaolbmo rihkusášši gieđahallama eará muttuin. Oaffar sáhttá bivdit doarjjaolmmožin olbmo, gean háliida. Ovdamearkan Rihkusoaffarfávttas sáhttá oažžut nuvttá, doibmii skuvlejuvvon doarjjaolbmo. Doarjjaolmmoš sáhttá leat mielde jearahallamiin ja gearregiin, muhto mielde orruma sáhttá muhtun dilálašvuođain ráddjejuvot .

3. Vuoigatvuođalaš veahki

Oaffaris lea riekti ávkkástallat vuoigatvuođalaš veahki rihkusalmmuhusa dahkamis, jearadeamis ja gearregiin. Veahkin sáhttá doaimmat ášševuodjji, almmolaš vuoigatvuođaveahki dahje lobi ožžon gearretveahki.

Smávva- dahje gaskastuorra sisabođuid oažžuin lea vejolašvuohta oažžut stáhta vuoigatvuođaveahki. Dalle veahki buhtadusa máksá oassái dahje oalát stáhta. Vuoigatvuođaveahki sáhttá ocat vuoigatvuođaveahkedoaimmahagas dahje elektrovnnalaš áššiidikšunbálvalusain. Oaffar sáhttá maiddái bivdit ášševuodjji- dahje lánkaáššiiddoaimmahaga ocat sutnje vuoigatvuođaveahki su beales.

Duopmostuollu sáhtta mearridit oaffarii vuoigatvuođaveahki ja doarjjaolbmo, jus gažaldagas lea lagašgaskavuodáillásteapmi, seksuála rihkus dahje oaffara heggii, dearvvašvuhtii dahje friddjavuhtii čuočcán duodalaš rihkus. Dalle stáhta máksá buhtadusa oaffara sisabođuin beroškeahtta.

4. Oaffara suodjaleapmi

Muhtumin oaffar sáhtta gillát balddáhallas, mávssahandoaimmain dahje rihkusproseassas bohtán lassegillámušain. Oaffara gánneha muitalit áššis virgeoapmahaččaide. Virgeoapmahaččat árvvoštallet, dárbbasago oaffar suodjaleami ovdadutkamis ja gearregiin ja mat suodjalandoaimmat leat dárbbaslačča. Árvvoštallan dahkkojuvvo ovttasbarggus oaffariin ja das váldojuvvojit vuhtii oaffara persovnnalaš iešvuođat, dilid ja rihkkosa šládja.

Oaffara sáhttet muhtun dáhpáhusain gullat gearregiin oaidninsuoji duohken, videooktavuođain dahje almmá sivahallon olbmo dahje eará olbmuid čuovvuma. Oaffara jearadeapmi sáhtta muhtun dáhpáhusain báddejuvvo videoi ja videobátti sáhttet geavahit duodástussan gearregiin, ovdamearkan dalle, jus oaffar lea vuollel 18-jahkásaš.

Oaffara intimitehta suddjemin duopmostuollu sáhtta dihto eavttuiguin gieđahallat ášši almmá olbmuid čuovvuma sihke meroštallat gearretáššegirjiid ja duomu dárbbaslaš osiid bokte dollojuvvo suollempas. Oaffar sáhtta bivdit dán duopmostuolus. Duopmostuollu sáhtta muhtun áššiin mearridit maiddái oaffara identitehta dollojuvvo suollempas. Dákkár áššit leat ovdamearkan seksuálarihkkosat.

Duopmostuollu vihkkehalla gearrega ordnemiid ja suodjalandoaimmaid álo dáhpáhusa bokte ja váldá vuhtii dan, ahte bealuštussii gullevaš rievttit eai ráddjejuvvo. Duopmostuolu čoavddus sáhtta dan bokte spiehkkasit árabut dahkkojuvvo árvvoštallamis.

Duodalaš áittadiliin oaffar sáhtta ohat oktavuođadieđuid čiehkama, dorvogildosa, lahkonangildosa dahje juobe nama dahje persondovddaldaga molsuma. Lassidieđuid dán oážžu virgeoapmahaččain ja doarjjabálvalusain. Jus lahkonangildosa suddjen olmmoš fárre EU-riikkas nubbái ja vásiha dárbbasit suodjaleami maiddái doppe, son sáhtta bivdit lahkonangildosa mearridan duopmostuolus eurohpálaš suodjalanmearrádusa.

5. Buhtadusat

Oaffaris lea vuoigatvuohta rihkusášši gieđahallama oktavuođas gáibidit, ahte rihkkosa dahkki buhtada vahága man lea dahkan. Oaffar ferte almmuhit ovdadutkamis dahje mañimustá duopmostullui vahágiin ja das, ahte gáibidago son dahkkis buhtadusa. Oaffaris lea vuoigatvuohta gáibidit buhtadusa ovdamearkan billašuvvan dahje jávkan opmodagas, dálkkas- ja doaktárgoluin sihke veahkaválddi dahkan bákčasis ja muhtun dáhpáhusain vuoñjalaš gillámušas.

Sivaheaddji sáhtta oaffara bivdagis vuodjit buhtadusgáibádusa su beales, jus ášši lea oktageardán ja čielggas, ja sivaheaddjai doaimmahuvvon rehket, kuite dahje eará girjjálaš čielggadeapmi gáibádas. Dábálaččat dalle lea jearaldat opmodatvahágiin. Jus duopmostuollu lea geatnegahtán rihkkosa dahkki máksi buhtadusaid, máksinordnemis sáhtta soahpat suinna dahje buhtadusaid bearrama sáhtta addit olggosváldima bearrama vuollái.

Lagamustá veahkaválde- ja seksuálarihkkosiid oaffaris lea vuoigatvuohta oážžut buhtadusa vahágis man lea gillán stáhta váriin. Buhtadus ohccojuvvo Stáhtakantuvrras ja dat máksojuvvo váldoáššis personvahágis ja gillámušas. Buhtadusa oážžumii oaffar galgá almmuhit rihkkosa bolesii. Jus ášši gieđahallojuvvo duopmostuolus, oaffar galgá maiddái gáibidit doppe buhtadusa rihkkosa dahkkis. Buhtadusaid sáhtta ovttaskas dáhpáhusain oážžut maiddái dáhkádušfitnodagas dahje Kelas.

Jus rihkkosa oaffar gohččojuvvo ášši čielggadeapmin duopmostullui, sus lea vuoigatvuohta oažžut stáhta váriin buhtadusa gearregiidda boahtimis šaddan goluin. Oaffarii sáhtta máksit beaveruđa sihke buhtadusa mátkegoluin ja ekonomalaš massimis.

6. Dulkon ja áššegirjjiid jorgaleapmi

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta geavahit ovdadutkamis suoma- dahje ruoŋagiela. Sápmelaččain lea ruovttuguovllustis vuoigatvuohta geavahit sámegiela. Virgeoapmahaš galgá dárbbasettiin ordnet dulkoma. Earágielat oaffar galgá oažžut geavahit rihkkosa čielggadeapmái gullevaš diliin giela, man son máhtta. Dárbbasettiin virgeoapmahaš galgá ordnet dulkoma muhtun gillii, man son máhtta. Dárbbasettiin virgeoapmahaš galgá ordnet oaffarii dulkoma muhtun su máhttan gillii. Dulkoma ordnemis galgá fuolahit ovdadutkamis maiddái dalle, go oaffar lea seavagielat dahje dulkon lea áico- dahje hállanvigi dihtii dárbbalaš. Dulkkas lea jávohisgeatnegasvuohta. Dulkka buhtadusa máksá stáhta.

Oaffar sáhtta bivdit jorgalusa dihto guovddáš áššegirjjiin. Jorgalusa sáhtta addit njálmálaččat, go vuoigatvuođadorvu ii gáibit áššegirjji jorgaleami girjjálaččat. Muhtun dáhpáhusain oaffarii sáhtta jorgalit áššegirjji oasi dahje áššegirjjis dahkkon čoahkkáigeasu.

Ovdadutkamis oaffara sáhtta oažžut jorgalusa rihkusalmmuhusa girjjálaš nannemis, mearrádušas heaittihit ovdadutkama ja dárbbasettiin eará ášši dáfus dehálaš áššegirjjis. Sivaheaddjis oaffar sáhtta oažžut jorgalusa mearrádušas leat čuoččaldahtekeahhtá ášši.

Duopmostuolus oaffar sáhtta oažžut jorgalusa duomus, čoahkkima áiggi ja báikki guoskevaš almmuhusas ja dárbbasettiin eará ášši dáfus dehálaš áššegirjjis.

7. Rihkusášši soabadallan

Rihkusáššiid sáhtta soabadallat, jus sihke oaffar ja eahpiduvvon miehtaba dasa. Lassin gáibiduvvo, ahte eahpiduvvon nanne válđoáššiid dáhpáhusaid jođus ja ahte soabadallan lea oaffara ovdduid mielde. Soabadallan lea nuvttá ja álo eaktodáhtolaš, ja dan sáhtta háliidettiin heaittihit man beare muttus. Skuvlejuvvon eaktodáhtolaš soabadallit veahkehit rihkusášši oassebeliid háleštallat dáhpáhusas ja soahpat rihkkosis šaddan hehttehusaid buhtadeamis ja vahágiid buhtadeamis oaffarii. Bálváusa oažžu soabadallandoaimmahagain miehtá riikkas.

8. Ášši gieđahallama guoskevaš dieđut

Rihkkosa oaffaris lea vuoigatvuohta oažžut bivdagis dieđu ášši gieđahallamis, duopmostuollogieđahallama áiggis ja báikkis ja rihkusáššis addojuvvon duomus. Lassin rihkkosa oaffaris lea vuoigatvuohta oažžut dieđu ovdadutkanvirgeoapmahaččas mearrádušas heaittihit ovdadutkama ja sivaheaddji mearrádušas leat čuoččaldahtekeahhtá ášši.

9. Diehtu fánŋga ja dutkanfánŋga luovus beassamis

Muhtun duodalaš rihkosiin oaffaris lea vuoigatvuođa bivdagis oažžut almmuhusa fánŋga ja dutkanfánŋga luovus luoitimis, gárgideamis ja dihto eavttuiguin eará fánŋgalis vuolgimis. Jus oaffar háliida oažžut almmuhusa, son galgá mitalit das ovdadutkanvirgeoapmahažžii dahje sivaheaddjái. Ovdadutkanvirgeoapmahaš addá dárkilut dieđuid áššis.

Dieđu oažžun gáibida, ahte almmuhusas ii árvvoštallo šaddan vára fánŋga dahje dutkanfánŋga heggii dahje dearvašvuhtii.

10. Eará diehtu

Oaffara sajádat ovdadutkamis

Ovdadutkanvirgeoapmahaš addá oaffarii dárkilut dieđuid jearadeapmái gullelaš áššeeigggáda rivttiin ja geatnegasvuođain. Oaffar fertte earret eará muitalit rihkkosis ja vejolaš vahágiin duohtavuođalaččat. Oaffar fertte earret eará muitalit rihkkosis ja vejolaš vahágiin duohtavuođalaččat.

Virgeoapmahačča meannudeamis guoddaleapmi

Oaffar sáhtta guoddalit ovdadutkanvirgeoapmahačča meannudeamis, jus oaffar oaidná virgeoapmahačča doaimman boastut dahje hilggodan doaimmas. Guoddaleapmi dahkko girjjálaččat juogo dan virgeoapmahačča ovttadahkii, mas meannudanfeaila gehččojuvvo dáhpáhuvvan dahje bajit virgeoapmahažžii.

Sivaheaddji mearrádusas čuoččaldahtekeahhtá ášši loktetkeahhtá oaffar sáhtta guoddalit stáhtasivaheaddjái, geas lea vuoigatvuohta váldit ášši ođđa sivahusguorahallamii. Oaffar sáhtta guoddalit stáhtasivaheaddjái maiddái eará sivaheaddji mearrádusas dahje meannudeamis, man oaffar atná feallalažžan.

Oaffar sáhtta guoddalit virgeoapmahačča meannudeamis maiddái riikkabeivviid vuoigatvuođaáššealbmái dahje stáhtaráđi vuoigatvuođakánslerii.

Meannudeapmi oaffara gártamis rihkkosa vuollái eará sajis go ássanriikkastis.

Oaffar sáhtta oazžut doarjaga ja rávvema oaffarii doarjjabálvalusain, vaikke rihkus livččii dahkkon nuppi riikkas.

Jus oaffar lea gártan rihkkosa vuollái nuppi EU-riikkas, ovdadutkanvirgeoapmahaš sáhtta dihto dáhpáhusain sirdit dasa dahkkon rihkusalmmuhusa dahje álggahan ovdadutkama nuppi EU-riikka virgeoapmahažžii. Rihkusalmmuhusa sirdin gáibida earret eará dan, ahte rihkus lea duođalaš dahje ahte oaffar ii leat sáhtán dahkat rihkusalmmuhusa dahkanbáikki riikkas. Duođalaš rihkkosiin sirdin guorahallo maiddái EU:a olggobealde.

Oktavuodadieđut ášši guoskevaš oktavuodáváldimiid várás:

Oktavuodadiedut ja lassi diehtu:

Boles: www.poliisi.fi, almmolaš heahtenummir: 112

Doarjjabálvalusat: www.oikeus.fi/tukipalvelut

- Rihkusoaffarfákten: www.riku.fi, tel. 116 006
- Dorvoruovttut: www.turvakoti.net, www.thl.fi/turvakotipalvelut
- Veagalváldinkriisaguovddáš Tukinainen: nettitukinainen.fi, www.tukinainen.fi, tel. 0800 97889
- Birrajándora doarjjatelefon lagašgaskavuodáillásteami oaffariidda: Nollalinja, tel. 080 005 005

Brošyrat ja diehtu rihkkosa oaffariidda: www.oikeus.fi

Vuoigatvuodaveahkki, vuoigatvuodaveahkkedoaimmahagat: www.oikeus.fi/oikeusapu

Áššiid dikšun sivaheaddjiin, sivaheaddjidoaimmahagat: www.oikeus.fi/syuttaja

Áššiid dikšun riektelágádusas, duopmostuolut: www.oikeus.fi/tuomioistuimet

Rihkusvahátbuhtadusat, Stáhtakantuvra: www.valtiokonttori.fi, tel. 0295 50 2736

Ruhtaoažžumiid bearran dubmejuvvon olbmos, bággebearran, www.oikeus.fi/ulosotto

Soabadallan, soabadallandoaimmahagat: www.thl.fi/sovittelu

Riikkavuloža bálvalusat oanehaččat: www.suomi.fi